REVIEW OF RESEARCH

अभ्यासक्रमाचे दर्जात्मक मुल्यमापन व पोर्ट फॉलिओ प्रणाली

डॉ. शशिकांत लक्ष्मण तांबे

एम.ए.,एम.एड्.,एम.फिल.,पीएच.डी.
प्र.प्राचार्य, जय जगदंबा शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, वैराग.

ISSN: 2249-894X
IMPACT FACTOR : 5.7631(UIF)
UGC APPROVED JOURNAL NO. 48514
VOLUME - 8 | ISSUE - 8 | MAY - 2019

प्रस्तावना :—

आधुनिक युग हे तंत्रज्ञानाचे उदय आणि विकासाचे विविध आव्हाने पेलणारे समजले जाते. या स्पर्धेच्या युगामध्ये किमान शिक्षणावर आधारित जीवन कौशल्य प्राप्त करून आपले अस्तित्व टिकविण्याची क्षमता प्रत्येक व्यक्तीमध्ये निर्माण झाली पाहिजे. नवनव्या माहितीचे संघटन, तिचे व्यवस्थापन योग्य परिस्थितीत तिचा वापर करता येणे महत्वाचे आहे.

व्यवहाराचे आपण बहुतांश यशस्वी व्यक्तींचा विचार करता वास्तव परिस्थितीशी समायोजन करण्याची क्षमतेशिवाय ते यशाचे शिक्षर गाठू शकत नाही. शालेय स्तरावर विचार करता विद्यार्थ्यांमध्ये उदासिनता, नैराश्य, न्यूनगंडाची भावना, आत्म विश्वासाची कमतरता, दिशाहिनता? चिंताग्रस्त अशा विविध समस्या जाणवतात.

या कारणांचा शोध घेता आधुनिकीकरणामध्ये पाश्चात्या संस्कृतीचा प्रीााव विभक्त कुटुंब पध्दतीत मानवी संबंधातील औपचारीकपणा, शाळामध्ये असणारा पुस्तकी ओीयासक्रम आणि योग्य स्तरावर मार्गदर्शन आणि समुपदेशनाचा अभाव आणि सहभागाची संधी ही कारणे निदर्शनास येतात.

शिक्षणामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये आत्मभाव व आत्मनिर्भरता निर्माण करून आजचा हा विद्यार्थी हा उद्याचा नागरीक आहे. हे लक्षात घेतले पाहिजे त्यांच्या सर्वांगिण विकासाची जबाबदारी समाजाने घेतली पाहिजे.

शिक्षक शिक्षणतील पोर्टफोलिओ :—

शिक्षक शिक्षणातील उद्दिष्टानुसार विद्यार्थ्यांचा कृतीयुक्त व काळजीपूर्वक विचार करून घेण्यात आलेली प्रतिसादात्मक कृती यालाच शिक्षक शिक्षणातील पोर्ट फोलिओ असे म्हणतात. शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमातून विद्यार्थ्यांची प्रगती साधण्यासाठी संघटीत तत्वावर आधारीत असणारी प्रतिसादात्मक उपायोजनात्मक कृती म्हणजे शिक्षक शिक्षणातील पोर्ट फोलीओ :

पोर्ट फोलीओ म्हणजे A case for keeping sheet of paper यावरून शिक्षक शिक्षणातील प्रत्येक घटकातील कर्तव्याची संघटनात्मक कृती.

अभ्यासक्रम :—

अ) मी साप का शिकवावे दोन पान, शैक्षणिक घटक

ब) शिक्षणाचे सत्वज्ञान दोन पान, शैक्षणिक घटक

क) अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याचा दोन विद्यार्थ्यांचे लेखी संप्रेषण कॉपीचे चार नमुने देणे.

ड) अभ्यास वर्गाचे पेपरचे आवश्यकता.

स्वध्याय :—

विद्यार्थ्यांस वैविध्यपूर्ण अध्ययन व विकासास भाग मापन साधनाचा वापर पाच विद्यार्थ्याकडून मापन सहयाने करण्याची विश्लेषण क्षमतांचे मापन करणे.

मानवी संबंध :—

विद्यार्थी अध्यापनाचे व्यावसायिक व सूदृढ संबंधाची स्थापना करणे.
अ)विविध पत्रे, पालक निमंत्रण, समुह—संपर्क माध्यमे महाविद्यालये
ब)व्यवसाय समुह व SEA मधील सदस्यता व पुरस्कार प्रमाणपत्रे
क)सामुहिक कृतीमध्ये सहभागी नोंद
ड)सेवा प्रधान अनुभव स्वयंसेवक प्राधानता

वतावरण :—

विद्यार्थी विकास व अध्ययनास पूरक सकारात्मक व काळीपूर्वक वातावरण निर्माण करणे
१) व्यक्तीभेदावरून पाठनियोजन करण्याची क्षमता.
२) घटक नियोजन संतरविद्याशाखा
३) नियमित पेपर शैक्षणिक मानसशास्त्र
४) शैक्षणिक मानसशास्त्राचा पेपर
५) कार्यशाळा साजरीकरणाचे वैविधता
६) विद्यार्थी अध्यापनाचे व्हिडीओटेप
७) नोंद पत्रका पेक्षा प्रगती पत्रक योजना
८) पेपर प्रतिसाद

शिक्षक शिक्षणातील हा विचार प्रवाह शिक्षण कार्यक्रमाचे ध्येय व उद्दिष्टांचे विश्लेषणात्मक व चिकित्सक मूल्यमापनास संधी देणारा आहे. शिक्षणातील सर्व परिपूर्ण घटकांचा वरीष्ठ आकलनात्मक मूल्यमापनामध्ये शैक्षणिक प्रदान घटकामध्ये समावेश होतो.

पोर्ट फोलिओ म्हणजे?

पदवीपूर्व अध्यापनाचे विवेचन स्वरूपाचा व संघटीत अशा माहितीचा संच म्हणजे पोर्ट फॉलिओ होयत्र या संकल्पनामध्ये स्वत:च्या एकमेवाव्दितीय वैयक्तिक व व्यावसायकि विकासास पूरक क्षमता कौशल्यानुसार निवडलेल्या माहितीचे योग्य असे संघटन व सादरीकरण होय.
मूल्यमापनामध्ये चार आवश्यक गरजांचा विचार :

स्वाध्याय अभ्यासक्रम

आवश्यक
गरज

मानवी संबंध वातावरण

१) पोर्ट फोलिओ वैशिष्टये :—

१) नव्या माहितीची भर/सुधारणा
२) नव तंत्राचा विकास
३) सातत्यपूर्ण प्रक्रिया
४) अंमलात आणता येते
५) व्यक्तीगत व संघटन मूल्यांकन पोर्ट फोलिओ
६) बाळय सप्रमाणता

२)पोर्ट फोलिओ प्रक्रियेतील घटक :—

पोर्ट फोलिओ प्रक्रियेमध्ये UML UNIFINED MODELING LANGUAGE चा वापर केला जातो.
या प्रक्रियेमध्ये तीन घटक आहेत.

WHO	व्यक्ती विद्यार्थी
WHAT	कार्यप्रणाली, प्रशासक, अनुदेशक, सर्व घटकांची आंतरक्रिया
WHEN	आंतरक्रियात्मक चालू स्थितीचा विचार

पोर्ट फोलिओ तत्वे :

कार्याचा अंमल व पाठपुरावा	स्विकारात्मक प्रस्ताव/निवेदन	निरीक्षण व मूल्यमापन
(Implement & maintaining)	(Asscptance submission)	(Obsersation& evaluation)

सारांश प्रणाली

FIGURE 1
Summary Overview of ECE + P System

१) महत्व :—

१) अंमल व पाठपुरावा सहजता
२) ऋण विद्युता बांधणी (Electronic Format) विद्यार्थी कर्जाचा स्विकार
३) पडताळाक्षम मूल्यमापन (निरीक्षणाच्या साहयाने)
४) सवंर्धित/ विकासाभिमुख मूल्यमापन (व्यक्ती व संघाचे)
५) गुप्त मूल्यमापन व श्रेणी
६) विद्यार्थी खाजगी पोर्ट फॉलिओ निर्मिती व नियंत्रणास संधी

शिक्षक शिक्षणात अीयासक्रमातील प्रतिक्रिया स्वरूप संघटन करणारा संकल्पनात्मक आराखडा म्हणजे पोर्ट फोलिओ होय.

याचे बोधवाक्य “Preferring Leachers of ability and convocation” ‘‘शिक्षक क्षमता व प्राधान्यता’’ यांचे विवेचन या क्षमतांचे स्पष्टीकरण देणारी मुक्त अशी संकल्पना सहभागयुक्त कृती अध्ययन आणि सेवानुभव या आधारे प्रदान क्षमतेचा विकास करणे हे उदिष्ट आहे. व्यावयायिक संघटन व शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमांच्या ध्येय व उदिष्टांची प्रस्थाना करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या स्वप्रमिान व अध्यापनाची विविध तंत्रे, प्रतिमाने यांचा विकास करण्यासाठी मार्गदर्शनपर हा आराखड आहे.

उदिष्टे :—

व्यसायाचे विवेचन व तयावर प्रकाश टाकणाऱ्या चार उदिष्टांचा ध्येय व उदिष्टांमध्ये समावेश केला जातो. शिक्षक शिक्षण कार्यक्रम पूर्ण केल्यानंतर विद्यार्यिमिध्ये खालील क्षमता विकसित करणे.

१)विद्यार्यिना सुयोग्य अीयासक्रमाची रचना व मूल्यांकन करणे
२)विविध मापन साधनांव्दारे विद्यार्थ्यांला अध्ययन व स्वयं विकासास भाग पाडले.
३)विद्यार्थी अध्ययनातून व्यावसायीक व स्विकार्य व्युक्रमादृष्टी संबंधाची स्थापना करण्यास अध्ययन वातावरण निर्माण करणे.
४)विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी व अध्ययनासाठी सकारात्मक व काळजीपूर्वक अशा वातावरणाची निर्मिती करणे.

५) व्यावसायिक विकासासाठी माहिती पलकाचे विश्लेषण उदाहरणासहीत करणे महत्वाचे आहे.

विकास :—

पोर्ट फोलिओचा विकास :—

पदवीच्या प्रथम वर्षापासून ते पदवी पूर्ण होईपर्यत विद्यार्थ्यांमध्ये या नवतंत्राचा विकास करता येतो. काही स्वध्यायांचा समावेश यामध्ये करता येतो. विद्यार्थी स्व निर्मित कार्याचे मूल्यांकन करून त्यातील सर्वोकृष्ठ कायाचे सादरीकरण वे तंत्र म्हणून करू शकतो. या मूल्यांकनासाठी आवश्यक चार घटकांचा विचार केला जातो.

पोर्ट फोलिओचे मूल्यमापन :—

पदवी पूर्व कार्यक्रमामध्ये नवतंत्राचे मूल्यमापन (पोर्ट फोलिओ) खालील चार मुद्यांच्या आधारे केले जाते. हे मूल्यांकन करण्याचा प्रमुख हेतू म्हणजे याच्यामध्ये सातत्यपूर्ण नवीन माहिती भर घालणे व नवीन तंत्राचा विकास करणे होय. हे मूल्यांकन चार वेळा केले जाते.

१) पदवीच्या दुसऱ्या वर्षामध्ये शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांना मौखीक परीक्षेव्दारे व मध्यवर्ती प्रवेश प्रक्रिया याव्दारे मूल्यांकन केले जाते. यालाच फॉल अर्म म्हणतात.

२) कनिष्ठ वर्गामध्ये शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे अध्यापनाचे मूल्यांकन केले जाते. त्यासाठी शिक्षक शिक्षण संचालककाकडून केले जाते.

३) अध्यापन पध्दती व वर्गाच्या व्यवस्थापनामध्ये प्राथमिक व मुलभूत पध्दतीचा वापर केला जातो. कनिष्ठ व वरिष्ठ शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी दुय्यम मूल्यांकन पध्दती म्हणून अनुदेशनाचा वापर केला जातो.

४) विद्यद्यार्थ्यांचे अभ्यास कार्य व अध्यापन समाप्तीनंतर स्वत:ची मुख्य संकल्पना लिखीत स्वरूपात विद्यार्थी दाखल करू शकतात.

शैक्षणिक विद्या शाखेमधील असाच एक उपक्रम म्हणून अध्यापन व्हिडीओ टेप हे मूल्यांकनाचे साधन मानता येईल.

वरिष्ठ आकलनात्मक मूल्यमापन :—

१) वरिष्ठ आकलनात्मक मूल्यमापनामध्ये शिक्षण विभागातील सदस्यांच्या मदतीने अध्यापनाच्या शेवटच्या आठवडयामध्ये विद्यार्थ्यास तोंडी नमुना पत्रकाचा अंतिम घेणे गरजेचे असते.

२) शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमातील ध्येय व उदिष्टांचे आत्मसातपूर्वक सादरीकरण करावे लागते. विद्यार्यिचे अध्यापन यशस्वीरित्या परिपूर्ण होण्यासाठी किमान श्रेणी, उत्तीर्ण श्रेणी वरिष्ठ आकलनात्मक मूल्यमापनामध्ये वापरलया जातात. या नव तंत्राचा नवीन विचार प्रवाह व दृक माध्यमे यांचे लिखित स्वरूपातील व मौखीक सादरीकरण यावर अधिक भर देण्यात आला आहे.

३) शिक्षणातील सर्व प्रमुख घटकाच्या गरजांची पूर्तता करणारा परवाना स्वरूप विचार प्रवाह मानला जातो. एकात्मिक शिक्षण प्रमाणपत्र मिळवू इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी वरीष्ठ आकलनात्मक मूल्यमापनाचा वरील चार क्षेत्रांची पूर्तता करणारा ठरतो.